aglasem.com

FOR PUNJAB CLASS 7 PREPARATION

PSEB 7th Class Syllabus 2027 Social Science

EXAM	YEAR	TYPE	SUBJECT
Punjab Class 7	2027	Syllabus	Science

ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ -2026-27

ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ

ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਸੱਤਵੀਂ

ਭਾਗ-I

ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਨ

1. **ਵਾਤਾਵਰਨ**
   - ਬਦਲਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ
   - ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਅੰਸ਼: ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ, ਥਲ ਮੰਡਲ, ਜਲ ਮੰਡਲ, ਜੀਵ ਮੰਡਲ
   - ਮਨੁੱਖੀ ਵਾਤਾਵਰਨ
2. **ਧਰਤੀ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲਾ ਰੂਪ**
   - ਧਰਤੀ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਰੂਪ: ਥਲਮੰਡਲ(ਧਰਤੀ ਦਤ ਚਾਪੜ), ਮੈਂਟਲ, ਕੇਂਦਰੀ ਭਾਗ
   - ਚਟਾਨ: ਚਟਾਨਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ- ਅਗਨੀ ਚਟਾਨਾਂ, ਤਹਿਦਾਰ ਚਟਾਨਾਂ, ਰੂਪਾਂਤਰਿਤ ਚਟਾਨਾਂ,
   - ਮਿੱਟੀ: ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ- ਜਲੋਢ ਮਿੱਟੀ,ਕਾਲੀ ਮਿੱਟੀ,ਲਾਲ ਮਿੱਟੀ, ਲੈਟਰਾਈਟ ਮਿੱਟੀ, ਖੁਸ਼ਕ ਰੇਤੀਲੀ ਮਿੱਟੀ, ਪਰਬਤੀ ਮਿੱਟੀ, ਭੌਂ-ਖੁਰਣ
   - ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ: ਧਾਤਵੀ ਖਣਿਜ, ਅਧਾਤਵੀ ਖਣਿਜ, ਸ਼ਕਤੀ ਖਣਿਜ
   - ਖਣਿਜ ਤੇਲ
3. **ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਅਤੇ ਤਾਪਮਾਨ**
   - ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਦੀ ਬਣਤਰ
   - ਹਵਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ
   - ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਦਾ ਢਾਂਚਾ: ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਮੰਡਲ,ਸਮਤਾਪ ਮੰਡਲ, ਮੱਧਵਰਤੀ ਮੰਡਲ, ਤਾਪਮੰਡਲ
   - ਤਾਪਮਾਨ: ਤਾਪਮਾਨ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੱਤ
4. **ਮਹਾਂਸਾਗਰ**
   - ਮਹਾਂਸਾਗਰ: ਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਸਾਗਰ, ਅੰਧ ਮਹਾਸਾਗਰ, ਹਿੰਦ ਮਹਾਸਾਗਰ,ਆਰਕਟਿਕ ਮਹਾਸਾਗਰ
   - ਤਾਜਾ ਅਤੇ ਨਮਕੀਨ ਪਾਣੀ
   - ਮਹਾਸਾਗਰੀ ਜਲ ਦੀਆਂ ਗਤੀਆਂ: ਲਹਿਰਾਂ, ਸਾਗਰੀ ਧਾਰਾਵਾਂ, ਜਵਾਰ ਭਾਟਾ
   - ਸਾਗਰੀ ਧਾਰਾਵਾਂ: ਗਰਮ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਠੰਡੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ

- ਅੰਧ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ: ਉੱਤਰੀ ਅੰਧ ਮਹਾਂਸਾਗਰੀ ਚੱਕਰ, ਖਾੜੀ ਦੀ ਧਾਰਾ, ਦੱਖਣੀ ਅੰਧ ਮਹਾਂਸਾਗਰੀ ਚੱਕਰ
- ਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਸਾਗਰੀ ਧਾਰਾਵਾਂ: ਉੱਤਰੀ ਚੱਕਰ, ਦੱਖਣੀ ਚੱਕਰ
- ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ
- ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਜਲਵਾਯੂ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ
- ਜਵਾਰ ਭਾਟਾ: ਵੱਡਾ ਜਵਾਰਭਾਟਾ, ਛੋਟਾ ਜਵਾਰ ਭਾਟਾ,
- ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਜਵਾਰ ਭਾਟਾ
- ਸੁਨਾਮੀ

5. **ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ**
   - ਵਣ(ਜੰਗਲ): ਭੂ-ਮੱਧ ਰੇਖੀ ਵਣ, ਮਾਨਸੂਨੀ ਜਾਂ ਪਤਝੜੀ ਵਣ, ਨੋਕੀਲੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਵਣ
   - ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨ: ਉਸ਼ਣ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨ, ਸ਼ੀਤ ਉਸ਼ਣ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨ
   - ਮਾਰੂਥਲੀ ਬਨਸਪਤੀ: ਗਰਮ ਮਾਰੂਥਲ, ਠੰਡੇ ਮਾਰੂਥਲ
   - ਵਣਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ
   - ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ
6. **ਮਨੱਖੀ ਵਾਤਾਵਰਨ : ਬਸਤੀਆਂ,ਆਵਾਜਾਈ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਵਪਾਰ**
   - ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ
   - ਧਰਾਤਲ
   - ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ
   - ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ
   - ਸੜਕ ਆਵਾਜਾਈ
   - ਰੇਲ ਮਾਰਗ
   - ਜਲ ਮਾਰਗ: ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਮੁੰਦਰੀ ਮਾਰਗ,ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਲ-ਮਾਰਗ,
   - ਵਾਯੂ-ਮਾਰਗ
   - ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ
   - ਵਪਾਰ : ਵਪਾਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਭਾਗ-II

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜ

7. **ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ (ਕਦੋਂ,ਕਿੱਥੇ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ)**
   - ਭਾਰਤੀ ਉਪਮਹਾਂਦੀਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਨ ਲਈ ਰੱਖੇ ਗਏ ਨਾਂ
   - ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਯੁਗ ਦੀ ਸਮਾਂ ਯੋਜਨਾ
   - ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ (ਰੁਚੀਆਂ)
   - ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸ੍ਰੋਤ: ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਸ੍ਰੋਤ, ਸਾਹਿਤਿਕ ਸ੍ਰੋਤ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖ, ਚਿਤਰਕਾਰੀ, ਸੰਗੀਤ
8. **ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਜੇ (700-1200 ਈ.)**
   - ਕਨੌਜ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼
   - ਰਾਜਪੂਤ
   - ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ:ਗੁਰਜਰ-ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ ਵੰਸ਼, ਪਾਲ ਵੰਸ਼,ਰਾਸ਼ਟਰਕੂਟ ਵੰਸ਼
   - ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ:ਸਮਾਜ, ਧਰਮ,ਆਰਥਿਕ ਦਸ਼ਾ,
   - ਚੌਹਾਨ ਵੰਸ਼
   - ਮਹਿਸੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ , ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਮਲੇ
   - ਮੁਹੰਮਦ ਗੌਰੀ।
9. **ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਗਤੀਆਂ (700-1200 ਈ:)**
   - ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ: ਪੱਲਵ ਸ਼ਾਸਕ, ਪਾਂਡਯ ਸ਼ਾਸਕ
   - ਚੋਲ ਸਾਸ਼ਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ ਅਧਿਐਨ (846-1267 ਈ.):ਰਾਜਰਾਜਾ ਪਹਿਲਾ,ਰਾਜਿੰਦਰ ਚੋਲ, ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸਮਾਜ , ਧਰਮ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਜਿਮੀਂਦਾਰੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ।
10. **ਦਿੱਲੀ ਸਲਤਨਤ**
    - ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸ੍ਰੋਤ: ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖ, ਦਰਬਾਰੀ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਇਮਾਰਤਾ
    - ਦਾਸ ਵੰਸ਼: ਕੁਤਬਉਦੀਨ ਐਬਕ, ਇਲਤੁਤਮਿਸ਼,ਰਜ਼ੀਆ ਸੁਲਤਾਨ, ਗਿਆਸਉਂਦੀਨ ਬਲਬਨ
    - ਖਿਲਜੀ ਵੰਸ਼: ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜ਼ੀ, ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜ਼ੀ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰ, ਸੈਨਿਕ ਸੁਧਾਰ

- ਤੁਗ਼ਲਕ ਵੰਸ਼: ਮੁਹੰਮਦ-ਬਿਨ-ਤੁਗ਼ਲਕ ,ਮੁਹੰਮਦ-ਬਿਨ-ਤੁਗ਼ਲਕ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਬੰਧ: ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ, ਕਾਂਸੇ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ, ਦੁਆਬ ਵਿੱਚ ਲਗਾਨਬੰਦੀ, ਖੁਰਾਸਾਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ, ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਤੁਗ਼ਲਕ, ਤੁਗ਼ਲਕ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਪਤਨ ਅਤੇ ਤੈਮੂਰ ਦਾ ਹਮਲਾ
- ਸੱਯਦ ਵੰਸ਼
- ਲੋਧੀ ਵੰਸ਼ : ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ, ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਧੀ
- ਦਿੱਲੀ ਸਲਤਨਤ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ: ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ,ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸੈਨਿਕ ਕੰਟਰੋਲ ਦੇ ਢੰਗ
- ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ,ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ, ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ, ਲਗਾਨ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ।

11. **ਮੁਗ਼ਲ ਸਾਮਰਾਜ**

- ਮੁਗ਼ਲ ਕੌਣ ਸਨ ?
- ਬਾਬਰ : ਬਾਬਰ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ
- ਹੁਮਾਯੂੰ
- ਅਕਬਰ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ ਅਧਿਐਨ: ਅਕਬਰ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ, ਅਕਬਰ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਬੰਧ: ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਪ੍ਰਾਂਤਿਕ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸਥਾਨਿਕ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਭੂਮੀ ਲਗਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਭੂਮੀ ਲਗਾਨ , ਮਨਸਬਦਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ,
- ਜਹਾਂਗੀਰ: ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ
- ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ
- ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ: ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਮਰਾਠੇ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਸਿੱਖ
- ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ।

12. **ਸਮਾਰਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ**

- ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਰਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ (800 ਈ. ਤੋਂ 1200 ਈ. ਤੱਕ)
- ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਰਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ (800 ਈ. ਤੋਂ 1200 ਈ. ਤੱਕ)
- ਦਿੱਲੀ ਸਲਤਨਤ ਅਧੀਨ ਸਮਾਰਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ (1206 ਈ. ਤੋਂ 1526 ਈ. ਤੱਕ)
- ਦੱਖਣ ਦੀ ਇਮਾਰਤਕਾਰੀ
- ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਅਧੀਨ ਸਮਾਰਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ (1526 ਈ. ਤੋਂ 1707 ਈ.ਤੱਕ)
- ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਹਾਂ ਦੀ ਭਵਨ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਐਨ: ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹਾ, ਮੋਤੀ ਮਸਜਿਦ, ਮੁਸਾਮਨ ਬੁਰਜ਼, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂਬਾਦ,ਜਾਮਾ ਮਸਜਿਦ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਮਕਬਰਾ, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਤਖਤ - ਏ- ਤਾਊਸ਼ (ਮੈਰਮੁਕੰਟ)

13. **ਨਗਰ,ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਰੀਗਰ**

- ਸ੍ਰੋਤ
- ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਗਰ ਜਾਂ ਦਰਬਾਰੀ ਨਗਰ
- ਬੰਦਰਗਾਹ ਨਗਰ
- ਤੀਰਥ-ਸਥਾਨ
- ਵਪਾਰਕ ਨਗਰ
- ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਰੀਗਰ
- ਲਾਹੌਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਐਨ।

14. **ਕਬੀਲੇ, ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਸਥਿਰ ਭਾਈਚਾਰੇ**

- ਕਬਾਇਲੀ ਸਮਾਜ
- ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕ ਕੌਣ ਸਨ
- ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਘੁਮੰਕੜ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ
- ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ-ਨਵੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ,
- ਅਹੋਮ ਅਤੇ ਗੋਂਡ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ ਅਧਿਐਨ

15. **ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਕਾਸ**

- ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (800 ਈ. ਤੋਂ 1200 ਈ. ਤੱਕ)
- ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (800 ਈ. ਤੋਂ 1200 ਈ. ਤੱਕ)
- ਦਿਲੀ ਸਲਤਨਤ ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (1206-1526 ਈ. ਤੱਕ)-ਇਸਲਮ ਧਰਮ: ਉਲਮਾਂ ,ਸੂਫ਼ੀ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ: ਸ਼ੈਵ ਮਤ, ਵੈਸ਼ਨਵ ਮਤ,
- ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਾਰਮਿਕ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (1526 ਈ. ਤੋਂ 1707 ਈ. ਤੱਕ),
- ਸੂਫ਼ੀ ਲਹਿਰ: ਸੂਫ਼ੀ ਸੰਤ,ਸੂਫੀਮਤ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ
- ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ , ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕੁਝ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ, ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕੁਝ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ,
- ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸੰਤ: ਸੰਤ ਰਾਮਜਨੁਜ, ਸੰਤ ਰਾਮਾਨੰਦ, ਸੰਤ ਕਬੀਰ, ਸੰਤ ਨਾਮਦੇਵ, ਸੰਤ ਰਵੀਦਾਸ, ਚੈਤੰਨਯ ਮਹਾਂਪ੍ਰਭੂ, ਮੀਰਾ ਬਾਈ, ਹੋਰ ਵੈਸ਼ਨਵ ਭਗਤ,
- ਸਿੱਖ ਧਰਮ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ , ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਖਿਆਵਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ,ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ , ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ

ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ , ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਣਾ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨਿਯਮ।

16. **ਖੇਤਰੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ**

- ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਯੁੱਗ (800-1200ਈ.) ਵਿਚ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ , ਸਾਹਿਤ, ਚਿਤਰ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ
- ਭਾਸ਼ਾ: ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ, ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ, ਦਿੱਲੀ ਸਲਤਨਤ (1206-1526 ਈ. ਤੱਕ), ਮੁਗ਼ਲ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ (1526-17007 ਈ.),
- ਸਾਹਿਤ: ਉੱਤਰੀ ਭਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (800-1200 ਈ.),ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (800-1200 ਈ.), ਦਿੱਲੀ ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਅਧੀਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਮੁਗ਼ਲ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਅਧੀਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (1526-1707 ਈ.),
- ਚਿੱਤਰ ਕਲਾ: ਰਾਜਪੂਤ-ਯੁਗ ਦੌਰਾਨ ਚਿੱਤਰ ਕਲਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (800-1200 ਈ.), ਦਿੱਲੀ ਸਲਤਲਤ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤਰ ਕਲਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (1206-1526 ਈ.), ਮੁਗ਼ਲ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਚਿੱਤਰ ਕਲਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (1526-1707 ਈ.)
- ਸੰਗੀਤ: ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ(800-1200ਈ.), ਦਿੱਲੀ ਸਲਤਨਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (1206-1526ਈ.), ਮੁਗ਼ਲ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (1526-1707 ਈ.)
- ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਐਨ: ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ, ਚਿੱਤਰ ਕਲਾ

17. **18ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ**

- ਉੱਤਰਕਾਲੀਨ ਮੁਗਲ: ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ (1707-1712 ਈ.), ਜਹਾਂਦਾਰ ਸ਼ਾਹ, ਫ਼ਾਰਖਸੀਅਰ (1713-1719 ਈ.),ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ
- ਨਵੇਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨ: ਬੰਗਾਲ, ਅਵਧ,ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਮੈਸੂਰ: ਹੈਦਰ ਅਲੀ, ਟੀਪੂ ਸੁਲਤਾਨ
- ਮਰਾਠੇ: ਸ਼ਿਵਾਜੀ, ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ, ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ
- ਰਾਜਪੂਤ
- ਜਾਟ
- ਸਿਖਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਐਨ: ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ
- ਅਬਦੁਸ ਸਮੱਦ ਖਾਂ, ਜ਼ਕਰੀਆਂ ਖਾਂ.ਯਾਹੀਆਂ ਖਾਂ, ਮੀਰ ਮੰਨੂੰ, ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ।

ਭਾਗ-III

ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜੀਵਨ

18. **ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ**

- ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਅਰਥ
- ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਆਰੰਭ,
- ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ
- ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤਾਂ: ਸੂਝਵਾਨ ਨਾਗਰਿਕ, ਸਮਝਦਾਰ ਅਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਨੇਤਾ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਤ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ,
- ਲੋਕਤੰਤਰ ਸਰਕਾਰ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਕਿਉਂ?: ਰਸਮੀ ਸਮਾਨਤਾ,ਸੁਤੰਤਰਤਾ,ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਜਵਿਧੀ, ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸਰਗਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ, ਮਤਭੇਦ ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ।

19. **ਲੋਕਤੰਤਰ-ਸੰਸਥਾਤਮਕ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ**

- ਸਰਵਵਿਆਪਕ ਬਾਲਗ ਮਤ -ਅਧਿਕਾਰ: ਚੋਣਾਂ, ਗੁਪਤ-ਮਤਦਾਨ,
- ਚੋਣ-ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ: ਚੋਣ ਦੀ ਤਰੀਕ ਦਾ ਐਲਾਨ, ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ, ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਭਰਨਾ, ਛਾਣਬੀਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ, ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਚੋਣ- ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰ, ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ, ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ,
- ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲ ਦੇ ਕੰਮ
- ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲ: ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਲ-ਕਾਂਗਰਸ, ਖੇਤਰੀ ਦਲ-ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਪੰਜਾਬ,
- ਵਿਰੋਧੀ ਦਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
- ਗਠਬੰਧਨ ਵਾਲੀ/ਬਹੁਦਲੀ ਸਰਕਾਰ।

20. **ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ**

- ਬਣਤਰ, ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਕਾਰਜਕਾਲ,
- ਰਾਜ ਵਿਧਾਨਪਾਲਿਕਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੰਮ,
- ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ
- ਰਾਜਪਾਲ:ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ,

- ਮੁੱਖ-ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ, ਕਾਰਜਕਾਲ, ਮੁੱਖ-ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੰਮ
- ਰਾਜ ਦਾ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ
- ਵਿਸ਼ਾ ਅਧਿਐਨ-ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ
- ਸੜਕ ਸੁਰੱਖਿਆ: ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

21. **ਜਨਤਕ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ**

- ਜਨਤਕ ਸੰਚਾਰ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਏਜੰਸੀਆਂ:ਛਪਾਈ ਮੀਡਿਆ, ਲੋਕ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਬਿਜਲਈ ਸਾਧਨ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲ, ਚੋਣਾਂ
- ਜਨਤਕ ਸੰਚਾਰ-ਸਦਾਚਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਮੁੱਢਲੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਨਿਯਮ,
- ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜੀ: ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ- ਵਪਾਰਿਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜੀ,
- ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਨਿਯਮ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜੀ ਅਤੇ ਅਧਿਨਿਯਮ
- ਖਪਤਕਾਰ (ਗਾਹਕ) ਸੁਰੱਖਿਆ

Academic Year 2026–27

Social Science

Class- 7th

Part I

Our Environment

1. **Environment**

- The Changing Environment
- Major spheres of the Environment: Atmosphere, Lithosphere, Hydrosphere, Biosphere
- Human Environment

2. **The Internal and External face of the Earth**

- Internal Structure: Lithosphere (Earth's crust), Mantle, Core
- Rocks: Classification of Rocks – Igneous, Sedimentary, Metamorphic
- Soil: Formation of Soil, Types of Soil – Alluvial, Black, Red, Laterite, Arid Sandy, Mountain Soil, Soil Erosion
- Minerals: Metallic, Non-metallic, Energy Minerals
- Mineral oil

3. **Atmosphere and Temperature**

- Composition of Atmosphere
- Air Pollution
- structure of Atmosphere: Troposphere, Stratosphere, Mesosphere, Thermosphere
- Temperature: Factors Affecting Temperature

4. **Oceans**

- Major Oceans: Pacific, Atlantic, Indian, Arctic
- Freshwater and Saline Water
- Movements of Ocean Water: Waves, Ocean Currents, Tides
- Ocean Currents: Warm Currents and Cold Currents
- Atlantic Ocean Currents: North Atlantic circle, Gulf Stream, South Atlantic cycle
- Pacific Ocean Currents: North cycle, South cycle
- Indian Ocean Currents
- Impact of Currents on Climate
- Tides: Spring Tide, Neap Tide
- Man, and Tides
- Tsunami

5. **Natural Vegetation and Wildlife**

- Forests: Equatorial Forests, Monsoon/Deciduous Forests, Coniferous Forests
- Grasslands: Tropical Grasslands, Temperate Grasslands
- Desert Vegetation: Hot Desert, Cold Desert
- Conservation of Forests
- Wildlife

6. **Human Environment: Settlements, Means of Transport, Communication and Trade**

- Availability of Water
- Topography
- Natural Beauty
- Means of Transport and Communication
- Road Transport
- Railways
- Waterways: Major Sea Routes of the World, Inland Waterways
- Airways
- Means of Communication
- Trade: Importance of Trade

Part II

People and Society in Ancient Times

7. **India and the World (When, Where, and How)**
   - Terms used to describe the Indian Subcontinent
   - Timeline of Medieval Indian History
   - Major Historical Trends
   - Historical Sources: Archaeological, Literary, Accounts of Foreign Travelers, Painting, Music
8. **New Kings and Kingdoms (700–1200 CE)**
   - Struggle for Kanauj
   - Rajputs
   - Establishment of New States in North India: Gurjara-Pratihara Dynasty, Pala Dynasty, Rashtrakuta Dynasty
   - Society, Religion, and Economy in North India
   - Chauhan Dynasty
   - Mahmud Ghaznavi: Major Invasions of Mahmud Ghaznavi
   - Muhammad Ghori
9. **Political Developments in South India (700–1200 CE)**
   - Establishment of New States in south India: Pallava Rulers, Pandya Rulers
   - A case Study of Chola Rulers (846–1267 CE): Rajaraja I, Rajendra Chola, Administration, Society, Religion, Education and Literature, Agrarian Expansion of Zamindari System in Tamil Nadu
10. **The Delhi Sultanate**
    - Historical Sources: Accounts of Foreign Travelers, Court Chronicles, Historical Buildings
    - Slave Dynasty: Qutbuddin Aibak, Iltutmish, Razia Sultan, Ghiyasuddin Balban
    - Khalji Dynasty: Alauddin Khalji – Economic Reforms, Military Reforms
    - Tughlaq Dynasty: Muhammad-bin-Tughlaq – Administration (Capital Shift, Token Currency, Taxation in Doab, Plan to Conquer Khurasan), Firoz Shah Tughlaq, Downfall of Tughlaq Empire, Invasion of Timur
    - Sayyid Dynasty
    - Lodhi Dynasty: Sikandar Lodhi, Ibrahim Lodhi
    - Development of Political Institutions during Delhi Sultanate: Central Government, Provincial Administration, Military Control
    - Royal Court, Nobility, Land Reforms, Sources of Revenue
11. **The Mughal Empire**
    - Who were the Mughals?
    - Babar: Babar's Conquests
    - Humayun
    - Akbar : Conquests, Administration – Central, Provincial, Local, Land Revenue System, Mansabdari System
    - Jahangir: Conquests, Court, Influence of Nur Jahan
    - Shah Jahan

- Aurangzeb: Relations with Marathas and Sikhs, Successors of Aurangzeb

12. **Monumental Architecture**
    - Monumental Architecture in North India (800–1200 CE)
    - Monumental Architecture in South India (800–1200 CE)
    - Monumental Architecture under Delhi Sultanate (1206–1526 CE)
    - Architecture of south India
    - Monumental Architecture under the Mughals (1526–1707 CE)
    - A case Study of Shah Jahan's Architecture: Red Fort, Moti Masjid, Musamman Burj, Shahjahanabad, Jama Masjid, Jahangir's Tomb, Peacock Throne
13. **Towns, Traders, and Craftsmen**
    - Sources
    - Capital/Court Towns
    - Port cities
    - Pilgrimage centres
    - Commercial Towns
    - Traders and Craftsmen
    - Special Case Study: Lahore, Amritsar, Surat
14. **Tribes, Nomads, and Settled societies**
    - Tribal Society
    - Who were Tribal People?
    - Life of Nomadic and Itinerants Groups
    - Social Change – Emergence of New Castes and Classes
    - Special case Study: Ahoms and Gonds
15. **Religious Developments**
    - Development of Religious Systems and Sects in North India (800–1200 CE)
    - Development of Religious Systems and cults in South India (800–1200 CE)
    - Development of Religious Systems and cults under Delhi Sultanate Period (1206–1526 CE): Islam – Ulama, Sufis; Hinduism – Shaivism, Vaishnavism
    - Development of Religious Systems and cults during the Mughal Period (1526–1707 CE):
    - Sufi Movement: Saints, Principles
    - Bhakti Movement: Principles, Major Saints – Ramanuja, Ramananda, Kabir, Namdev, Ravidas, Chaitanya Mahaprabhu, Meera Bai, Other Vaishnav Bhakti saints
    - Sikhism: Guru Nanak Dev Ji – Teachings, Guru ji settled at Kartarpur, Hymns; Guru Angad Dev Ji, Guru Amar Das Ji, Guru Ram Das Ji, Guru Arjan Dev Ji, Guru Hargobind Sahib, Guru Har Rai Sahib, Guru Har Krishan ji, Guru Tegh Bahadur Ji, Guru Gobind Singh Ji – Creation of Khalsa panth, Main principles of Khalsa panth
16. **The Development of Regional Cultures**
    - Development of regional Languages, Literature, Painting, Music in Medieval Period (800–1200 CE)
    - Languages: North India, South India, Delhi Sultanate, Mughal Period
    - Literature: North India, South India, Delhi Sultanate, Mughal Period

- Painting: Rajput Period, Delhi Sultanate, Mughal Period
- Music: medieval period (800–1200 CE), Delhi Sultanate, Mughal Period
- Special case Study of Punjab's Culture: Language, Literature, Painting

17. India in the 18th Century

- Later Mughals: Bahadur Shah (1707–1712 CE), Jahandar Shah(1712-13 CE), Farrukhsiyar (1713–1719 CE), Muhammad Shah(1719-48 CE)
- New Political Formations: Bengal, Awadh, Hyderabad, Mysore – Haider Ali, Tipu Sultan
- Marathas: Shivaji, Relations with Mughals, Successors of Shivaji
- Rajputs
- Jats
- Special case Study of Sikhs: Guru Gobind Singh Ji, Baba Banda Singh Bahadur
- Abdus Samad Khan, Zakariya Khan, Yahya Khan, Mir Mannu, Ahmad Shah Abdali

Part III

Social and Political Life

18. Democracy and Equality

- Meaning of Democracy
- Origin of Democracy in modern societies
- Forms of Democratic Government
- Features of Democracy: Enlightened Citizens, Matured Leadership, Disciplined Citizens and political parties, Social and Economic Equality, Tolerance
- Why Democracy is Popular: Formal Equality, Liberty, Decision-making Process, Active Participation of the people, No Discrimination, Enhancing prestige of the citizens

19. Democracy- Representative Institutions

- Universal Adult Suffrage: Elections, Secret Ballot system
- Election Process: Notification, Selection of Candidates, Filing Nomination Papers, Scrutiny and Withdrawal, Allotment of Election Symbols, Election Manifesto, Election Campaign, Polling, Counting and Results
- Political Parties: Functions
- Political Parties in India: National Parties – Congress, Regional parties - Shiromani Akali Dal (Punjab)
- Role of Opposition
- Coalition/Multi-party Government

20. State Government

- Structure, Officials, Tenure
- Powers and Functions of State Legislature
- State Executive

- Governor: Powers
- Chief Minister and Council of Ministers: Tenure, Powers, Functions
- State Administration
- Case Study – Land Reforms
- Road Safety: Causes and Prevention of Accidents

21. Media and Democracy

- Major Agencies of Public Communication: Print Media, Electronic Media, Political Parties, Elections
- Media Ethics and accountability, Basic Ethics of media
- Advertising: Objectives, Types – Commercial, Social
- Basic Rules of Advertisement, Advertising and Law
- Consumer Protection